

Krigernes ære

108008

Den gamle og velkjente historiekarusellen er på gang igjen. En måned før Kjell Fjørtofts nye bok kommer ut, er faghistorikerne på krigsstien for å påvise at hans avsløringer er kjent på forhånd. Det er den gamle krangelen om hvem som skriver historien og hvem som har rett til å gjøre det.

Det er altså krigshistorien det dreier seg om fremdeles, hva som skjedde og krigernes ære. I går var det historikeren Sven G. Holtmark som langet ut mot Fjørtoft i en artikkel i Nordlys, der han skrev at Kjell Fjørtofts avsløringer ikke er nye. Og i dag er det den lett antenkelige Fjørtoft som tar til motmæle i en artikkel på kultursiden med en bredside jeg tror det er hold i: Han kaller det «angstbiting som er historikerne lite verdig». Nå har vel Fjørtoft selv et ansvar for at slusene åpnes for den gamle krangelen, lenge før innholdet i boka er kjent. Det er selvsagt ren markedsføring, og kan være litt brysomt for de som vil se historien uten den populistiske moral-dimensjon som også kan misbrukes i ettertid.

Men Fjørtofts krangel med faghistorikerne dreier seg om følelser, fakta og om krigernes ære. Det handler blant annet om Bergkompani 2, som ble sendt av London-regjeringen for å delta i frigjøringen av det brente landet.

Der hadde vi alle en liten opplevelse da frigjøringsjubileet ble feiret på Kirkenes med kongens nærvær i fjor. Krigsveteranene satt intetanende i salen da de plutselig ble konfrontert med en amatørrevygruppe. Den framførte en smedevise som norske soldater angivelig skulle ha skrevet om den befolkningen som kom lurvet og utmattet ut av gruvegangene i Sør-Varanger for å møte sine russiske befriere. Reaksjonene var spontane, bare kongens nærvær gjorde at de ikke forlot salen i protest.

Folk fra Bergkompani 2 har siden avskrevet det hele. Var det noe soldatene fra Skottland ikke hadde med, så var det i hvert fall stensilmaskiner. Visen var trolig inspirert av lokalhistorikeren Finn Fløtten, som forleden år ga ut boka «Festung Kirkenes», blant annet med den samme versjon Fjørtoft ga i boka «Vi fikk vår frihet»: De norske soldatene fra Skottland var utstyrt for en påsketur og utmerket seg ved å klippe håret av tyskertøse.

Da Nordlys skrev om saken, med referanse til Fløtten's bok, skjedde to ting. Veteranen og partisanen Alfred Henningsen braste inn i Nordlys for å forsvare sine soldater fra den gang. Det samme gjorde den tidligere øverstkommanderende, general Tønne Huitfeldt, som nå er redaktør av Norsk Militært Tidsskrift. Han gjorde oppmerksom på et tilbaketoget Finn Fløtten gjorde i NMT. Der sto det: «På side 145 i denne boka har jeg skrevet noe som kan tolkes som om jeg sier noe som er stikk i strid med det jeg mener. Jeg mente å si

Dagens artikkel handler om krigshistorien i Nord-Norge med bakgrunn i debatten om Kjell Fjørtofts nye bok. Den er ennå ikke kommet ut. Likevel er faghistoriker og forfatter i full krangel om en sak som har røtter i følelser og fotnoter.

økelys

Ivan Kristoffersen

at Kp 2 vil bli husket av Sør-Varangers befolkning fordi de kom som de første representanter for og fra utefronten.»

Det er knapt til å bli klok av, og hva skal vi tro på? Krangelen om krigernes ære går tilbake til 1985. Da kom Harry Lindstrøm til Tromsø for å forsvare bergkompaniets renommé mot Fjørtofts bok «Vi fikk vår frihet». Det var ikke særlig overbevisende at Lindstrøm ble stående alene i Historisk Klubb fordi Kjell Fjørtoft ikke kom. Jeg tror heller ikke Bergkompani 2 kom til Norge fullstendig uforberedt på krigens vanvidd. Men

« Noe ganske annet er det historiske selvbildet på nordlendingene, som bar byrdene av det intense vanviddet. »

trolig følte de norske soldatene befolkningens bitterhet over krigens ubønnhørlige skjebne. Verken russere eller nordmenn rakk å avskjære tyskerne før de la det brente landet bak seg.

Intet er så forvirrende som krigshistorie, og kanskje har alle rett på en gang, historikerne som beveger seg blant referanser og fotnoter, de som kom som befriere og de som marsjerte ut av gruvegangene i gleden over frigjøringen. I en meget kritisk gjennomgang av «Vi fikk vår frihet», som jeg har fått tilgang på, har en av veteranene, Olaf Anderson, heller ikke benektet at soldater fra Bergkompani 2 «dessverre slo seg sammen med ungdommer fra Kirkenes og dro på klippetokter». Det er ingen unnskyldning at det samme ble gjort andre steder i det frigjorte Norge. Men det sier intet om innsatsen til Bergkompani 2, som

heller ikke var forberedt på tyskerens lynaksjoner. Befolkningens bitterhet over det de oppfattet som London-regjeringens brutte løfter, ble blandet opp med tilsvarende rykter om at de var illojale og unasjonale. Sannheten er vel at både befolkning og soldater i det omstridte Finnmark levde under en felles bakveie av krigens egne tilfældigheter. De allierte valgte å knuse Berlin framfor å frigjøre Finnmark.

Det kan ingen gjøre noe med i ettertid. Men poenget er at faghistorikerne av Magne Skodvin-generasjonen, som skrev historien om Norges krig, vinklet den fra England med en kildebruk som levnet Nord-Norge i skyggen av krigens mange helteadder. Det brente landet, kampene i 1940 og siden i krigsårene da nordmenn gikk i russernes tjeneste, ville aldri kommet fram fra historiens glemsel uten forfattere som Kjell Fjørtoft, Harald Sandvik, Harry Westheim. De gravde fram de gamle opplevelsene med forfatterens vinkling på historien. Det er jo bare tre år siden kong Harald tok Kirberg-veteranenes innsats inn i den historiske varmen. Det skyldes forfatterne, ikke faghistorikerne, som lot den sjansen gå fra seg. Fremdeles går de gjenlevende veteranene fra Alta bataljon og venter på krigspensjonen. Hvorfor? Fordi ingen har klart å leve seg inn i deres opplevelser fra kampene på Gratangsfjellet i 1940. Vi er kanskje ennå ikke ferdig med den forferdelige krigen, og

noen trenger å spa den opp. For én ting er hva faghistorikerne vet. Noe ganske annet er det historiske selvbildet på nordlendingene, som bar byrdene av det intense

vanviddet. Da tror jeg like mye på følelser og opplevelser som på fotnoter og referanser. Finnmarkingene opplevde krigen på en måte som ingen andre i Norges land. De kom til å mene noe om den og framfor alt føle den i mange år etterpå. Men hvis Fjørtoft begrenser markedsføringen og demper avsløringene, slipper vi en del av den moralske etterpåklokskapen jeg synes er litt brysomt, og som i dette tilfelle rammet et helt kompani. Da kan faghistorikerne krangle og slåss som de vil om detaljene. Men da gjør Fjørtoft en skikkelig jobb som historiefornidder. Det er legitimt og viktig. Historieskrivning er makt og maktutfoldelse, det vet vi fra mange dystre erfaringer. I Norge og foran det store frigjøringsjubileet i år burde krangelen om krigens opplevelser falle innenfor yt-ringsfrihetens vide ramme.

Postboks 656 - 9001 Tromsø

Nordlys

Sjefredaktør: IVAN KRISTOFFERSEN
Nyhetsredaktør: KJETIL MOE
Politisk redaktør: TROND WOLD
Desksjef: JONNY HANSEN
Kulturredaktør: PER KRISTIAN OLSEN

Utgiver:

A/S Bladet Nordlys
Adm. dir. Otto K. Thoresen
Sentraltbord 77 62 35 00

Typp:

A/S Bladet Nordlys Trykkeri
Tekn. sjef Tom Lekang
Nordlys Grafisk
Bestyrer Bjørn Wilhelmsen